

MT
Motala Tidning

Lördagen den 26 juli 1980

Ledare-Kultur

FRID ÖVER BRAHE

JODÅ, VISST HAR jag tagit av strax intill Omberg och bilat ned till Hästholmen för att från kullen vid hamnen spana ut över Vätterns sägenomspunna vatten. Lätt ryssande har jag funderat över hur stora vågorna var och hur hög vindhastigheten var den 20 november 1918 då ångaren Per Brahe förliste med man och allt, just som kursen lades om mot hamninloppet och hon fick sjöarna tvärs.

Jag är inte ensam i denna min fascination. Olyckan har haft och har fortfarande en märklig dragningskraft. Inga vittnen till den fanns. Alla de 24 personerna ombord drunknade; de flesta instängda som råttor. Bland dem var John Bauer, hans hustru Esther och deras tvåårige son Putte.

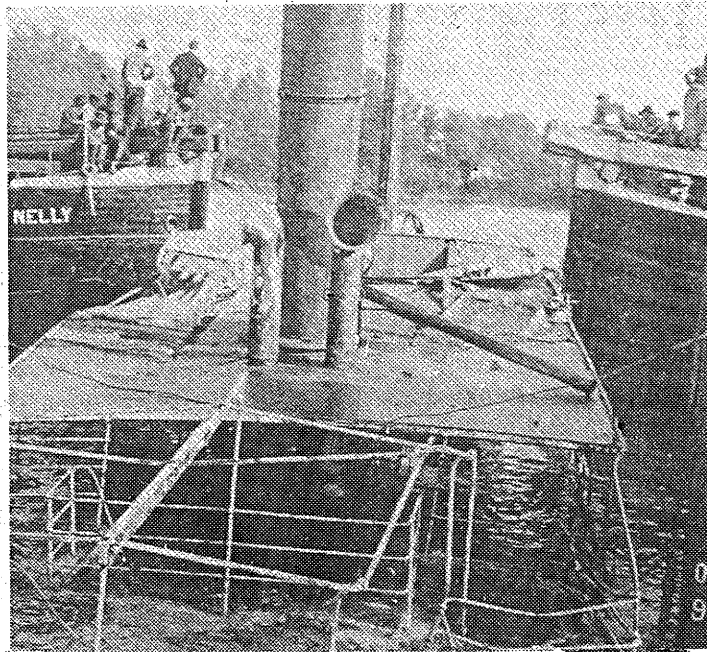
Att veta hur konstnären och tomtar och troll-illustratören Bauer dog hör till allmänbildningen. Hans tvärt avklippta livstråd bidrar en hel del till att Per Brahes undergång blivit oförglömlig och avgjort till hans egen berrömmelse.

EN SOM INTE KUNNAT glömma katastrofen är författaren och kulturattachén **Lars Bergquist**. Under barndomen hörde han de vuxna tala om Per Brahe och John Bauer. Minnena har bleknat sedan dess men inte utplånats. Vid slutet av 70-talet, snart 50 år gammal har de trängt sig på honom med en styrka som han inte kunnat värja sig mot.

Den roman Bergquist arbetade med var han tvungen att lägga åt sidan för att skriva boken **Per Brahes undergång och bärgning**, (Norstedts), som kommer ut i dag.

Man kan kalla boken för en dokumentärroman. Bergquist följer händelseförloppet mycket nära, ja så nära att han själv deltar i handlingen, som reporter eller dykare, som besättningsman eller passagerare.

JOHN BAUERS och hans olyckskamraters öde berör honom

Lördagen den 12 augusti 1922 kan Per Brahe bogseras till kaj och länsuppsugning ta sin början fyra år efter förlisningen.

nästan intill identifikation. Bauer anses ha haft föräningar om sin förestående död. Bergquist skriver:

— Kanske är det en bok om min egen undergång? John Bauers aningar kanske är mina, liksom hans förberedelser.

Står också författaren inför att livsavgörande uppbrott? Familjen Bauer var på väg att bosätta sig i Stockholm. De mörka skogarna var deprimerande, inte minst för hustrun. John var inne i en konstnärlig kris. Han ville bort från trollsrogens motivkrets.

Men hans resa mot förnyelse och liv slutade i ond bråd död och berömd blev han ironiskt nog för just de sagomotiv han har inte längre gitte att befatta sig med.

Ar det likartade problem Lars Bergquist sliter med? Står han

också inför ett uppbrott? Är det därför han måste skriva sig igenom hela historien från undergången till bärgningen av båten och till begravningen av de förölyckades i stark förnuttelse stadda kroppar?

HAN GÅR I VARJE fall till väga med forskarens noggrannhet. Han använder sig av dagbokens form, men växlar hela tiden perspektiv. Ån ser han de dramatiska händelserna på distans och kommenterar dem kallt, än zoomar han in detaljer och blir medkännande näst intill sentimentalitet. På ena sidan kan han dela en halvljummen pilsner med bärgningsgubbarna, på nästa är han tillbaka i nutid och kommenterar protokoll och dåtida tidningskrivierier.

Han har ett ytterligt rikt material att arbeta med. Olyckan och bärgningen väcka ett enormt uppseende. Människor vallfärdade till Hästholmen. 10 000-tals människor följde det mödosamma arbetet från stranden. I hamnen såg det ut som vid en marknad. Stockholmstidningarna hade egna korrespondenter där. Naturligtvis erbjuder även lokalpressen ett rikt material.

Som en kuriositet kan nämnas att Sven Jerring skrev för Grenna Nya Tidning under signaturen Jerker Ring. Han skrev en tunn bok eller snarare ett häfte om bärgningen. Det gavs ut på nytt för några år sedan.

DET GÄLLER ALLTSÅ för författaren att sova kraftigt. Ämnet har ju sin egen inbyggda dramatik, men det kan lätt ta överhanden och bli oproportionerligt.

Men Bergquist behåller sitt material trots att han har svårt för att hålla huvudet kallt. Han rycks med av förloppet, glider ned i det klara vattnet för att kolla likens lägen i båten och lastens stuvning och förskjutning vid kantringsögonblicket. Han låter en förnuttelsesymfoni spela upp för en dance macabre. Han svettas med bärgningsarbetarna, gläds åt framgångarna, svär över motgångarna och moraliserar med tidningarna över det kommersiella jippo som arbetet allt mer tenderade att urarta till.

MEN SÅ RYCKER han upp sig och stramar till berättelsen. Sätter in sjöolyckan i sitt tidssammanhang, värderar och bedömer skuldfrågor och bärgningsbolagets motiv.

Men när de 18 liken som hittades (24 omkom) äntligen är i vigd jord och boken i det närmaste är avslutad återstår ändå ett kapitel att skriva för Lars Bergqvist. Brahes och Bauers resa till Stockholm måste slutföras.

Så Bergquist reser med kanalbåten Juno en dag i augusti 1979.

Men ingen katastrof inträffar. Målet är nått, boken utgiven och författaren har inte gått under men förhoppningsvis fått frid i sinnet.

Vi andra har fått en ovanligt perspektivrik, ytterst personlig, inte så lite makaber och dramatisk dokumentärroman om hur Vättern slök men till slut lurades på ett av de många ångfartyg som trafikerat sjön och Göta kanal.

GUNNAR LINDÉN

PS.

1923 reparerades Per Brahe på Bastedalens varv i Hammar. Bärgningsbolaget ombildades till rederibolag. Båten bytte sedan ägare flera gånger innan den kom till Finland och under namnet Åland II trafikerade ruten Åbo-Marihamn. 1961 sålde Rederi AB Åland ångaren för upphuggning. Frid över hennes minne.

DAFRIKANSK LUXEMBURG

Rosa Burger är lojal mot det innersta inom sig, utan att återuppta faderns kommunism, som för henne mer betydelse än handling.

Händelserna i denna roman passerar revy, sedda som genom en filmkamera, där närbilder och långa och korta perspektiv avlöser varandra.

Berättarjaget skiftar mellan första och tredje person, mellan

Lars Bergquist ger i dag ut dokumentärromanen **Per Brahes undergång och bärgning**.